

Prágai Tamás

Milyen mély egy fa?

Fotó: Szilágyi-Nagy Ildikó

Családom történetét több ízben megidéztem lírai utalásokban és prózai munkáimban is. Kiváltképp a *Pesti Kornél* kötetben talál ilyen utalásokat az érdeklődő: *A húsdiszkont a Közvágóhíd utcában* című elbeszélésben közlöm többek között a remek szőregi disznótoros receptjét is. A *Folyamodványban* pedig a következő részlet szerepel: „Prágai 1473: Elia Prágay (TörtTár. 1910. 290), 1561–1563: [Prágai Péter] (Békes város 188), 1596: Joannes Prágai (Marsina-Kusik, Urb. 1:566), 1617: Andrea Prágai (RMK. 3/1:355), Andreas Prágai (RMKT. XVII. sz. 457), 1628: Prágay Andras (Régi magy. nyomt. 2:437), 1634: Prágai Thamas (Erdélyi SzT. 2:577), 1635: Susannam Prágai (RMKT. XVII. sz. 2:66), 1639: Prágai Tamas (Erdélyi SzT. 4:544), 1699: Prágai Samuel (OL Marosvásárhely 4), 1720: Stephanus Praga! (OL Pest m. 31.). – L. még Nagy Iván 9:472; Kempelen 8:417-8.

– Prágai < Prága hn. (Nógrád, Zala m.-i mn.-képző. M: Lakó- v. szárm. hely.)

Sz. 1634: Hallam hogy Borsai mihaly hazanal loves lon, aztis hallam hogy Prágai Thamas monda, Uraim ne lónóldózzetek mert egette egyszer nekwnk az kasa az szajunkot [Mv; MvLt 291. 18a]

1639: az Prágai Tamas szalloja megh üsmerte hogy az gazdaja lova s haza hozta nekj [Mv; MvLt 291. 201.a]

A kijegyzés a Kázmér Mátyás-féle *Régi magyar családnevek szótárából* való (a Magyar Nyelvtudományi Társaság kiadványa, 1993, Budapest). A Prágai családnév, mint látjuk, a tizenötödik század végén bukkan fel magyar területen, első viselői egyes feltételezések szerint Erdélybe menekült husziták. Lehet, hogy őseim közülük valók, de erről nem szól a fáma.

A legrégebbi valós dokumentum, amit a kezemben tartok, Prágai Mihály ükapám keresztlevele 1854-ből. A szülők neve Prágai Simon és Bakai Anna, foglalkozásuk napszámos. Prágai Simon Oroszlámoson lakik, születési helye ismeretlen. A keresztlevelet a temesvári egyházmegye káplánja, Nyári József adta ki „Beba Vechén” (Óbéba, Torontál vármegye) 1940-ben, rajta már román okmánybélyeg. Ez a település Kübekháztól 3, Makótól cirka 30 kilométerre található, a „hármashatár” révén feldarabolt Torontál vármegye román csücskében.

Erről a Prágai Simonról egyébként azt tartja a családi legendárium, hogy Erdélyből menekült az 1848-as oláh népfölkelés elől (fűrészmalmost üzemeltetett, hajszál híján földarabolták). Oroszlámoson egy uradalom intézője lett. Családom így keveredett a Bánát, egyik ága pedig később a Tisza túloldalán

Bácska területére. A bánáti rokonokkal régen elveszett a kapcsolat, de a Szabadka mellett, Palicson élő „sógorsággal” tartjuk.

Ennek az említett Prágai Mihálynak a házasságlevele is a birtokomban van: 1877. május 22-én feleségül veszi a szőregi Szabó Rózsát. Családunk így keveredik Szőregre, a Maros és a Tisza zugába települt szerb-magyar községbe.

A szőregi kertben 1934-ben.
Nagyszüleim a rendezői jobb szélén

Szőreg településről vaskos kötetet adott ki Hegyi András (*Szőreg és népe*, Szeged, 1977). A falu a vasút révén jelentős községgé vált a tizenkilencedik század végére. Virágtermesztők éltek itt, a szőregi rózsát repülőn szállították Bécsbe, jég között, a szegedi repülőtérről. Nagypám legénykorában a falunak kávéháza van, egyletek működnek, nagypám a helyi fiatalok „Béka” körének tagja – erről fényképet is őrzök. Ez a Prágai Mihály nevű nagypám Szegeden végezte el

az egyetem államigazgatási karát, doktorált 1937-ben, ettől fogva – munkanélküli, majd tartalékos tisztként besorozzák. Szerencsétlen nemzedék! Mint jóformán valamennyi évfolyamtársa, végigharcolja a második világháborút, megsebesül, részt vesz a visszavonulásban. Badacsonyt védi '44 telén néhány emberével. A befagyott Balaton jegén várják az orosz támadást, amikor egy nyilas őrnagy érkezik, lelkesítő beszédet tart a katonáknak. A summája: „meg fogjátok védeni a hazát”. A beszéd végén nagypám felszólal: „Hogyan? Fejenként három lőszerezelle?” Az őrnagy mérgesen eldübörög. Mint tudjuk, Badacsonynál sem torpant meg a frontvonal. Nagypám Győr mellett „különbékét köt”, de: hadifogságba esik, csodával határos, hogy 1948-ben hazakerül Szibériából. Édesapám ekkor már hétéves. Erről a nagypámról több képet közöltem a Spanyolnátha folyóiratban. <http://www.spanyolnatha.hu/archivum/2008-osz/24/europa-kulturalis-fohajoljaban/szoreg-pragai-tamas/1688/>

Szőreg számomra mennyei birodalom – a nyarakat gyerekkoromban itt, a nagyszülőknél töltöm –, a nyári szünidő a pecázások, a Maros árterében való korlátlan kalandozások ideje. A két főutca még gyerekkoromban is őrzi a két náció nevét: Szerb utca és Magyar utca; a falu közepén még áll a szerb templom, de szerbek már nem igazán élnek a községben. Minket per-

A béka –
Prágai nagypám legénybarátai

sze, unokatestvéremmel nem a község története érdekel, hanem a Petőfi-tó, a széles öntözőcsatorna és a Maros: esténként fonalra fűzött keszegekkel, kárászokkal érkezünk haza, ezeket paprikás lisztben kisüti dédi. Szőreg történetéből leginkább a több helyen folyó ásatások érdekelnek. Az Árpád-kori klostrom temetőkerájából emberi lábszárcsontot szerzünk, visszük haza boldogan. „Na, ez a szerencsétlen majd bicegni fog feltámadáskor” – jegyzi meg nagyapám.

A háború persze anyai nagyszüleimet is érinti. Családom anyai ágának története talán még kalandosabb. Az ír származású Hame család a nyomor elől a Monarchiába emigrál. Ha jól tudom, dédapám bányamérnöki főiskolát végez. Nagyapám neve már magyarosított: Hidvégi. Ez a Hidvégi nagyapám tehetséges zenész, hegedűn játszik, és amatőr festő, egy „angol tájképét” az étkező falán őrzöm. A belügy zenekarában

Otthon dédszüleimnél édesanyámmal
(Szőreg, 1970)

kap állást (hegedűs és koncertmester), ami jelentős pozíció – csakhogy, bal szerencse!, megsüketül. Ennél nagyobb csapás zenészt aligha érhet... Ez már a háborús időkben történik, Észak-Erdély visszacsatolásakor. Mivel magyar hivatalnokokra szükség van, nagyapám kegyelem-állást kap Kolozsváron, később Beregszászra helyezik. Ekkor már kezdődik a vidéki zsidók deportálása. Naponta érkezik a begyűjtendő személyek névsora, ezeket másnap elő kell állítani. A családi legenda szerint nagyapám titokban értesíti azokat, akikért másnap indul a különítmény: meneküljenek el, tűnjenek el. Tény, hogy nagyapámat egy nap váratlanul Pestre hívják, a Belügyminisztériumba: innen már nem is tér haza. Politikai gyűjtőtáborba deportálják. A történet rejtélyes, mert erről az epizódról se ő, se nagyanyám nem beszél soha. Nem tudjuk, melyik táborba kerül – vélhetően Düsseldorf közelében van ez a tábor, mert itt rokonai élnek, ezeket próbálja felkeresni, amikor az amerikai csapatok fölszabadítják a fogolytábor. De azt, hogy a „menlevelet”, az igazoló iratot kiadják, nem várja meg; amint lehet, gyalog elindul haza. Nagyanyám a háború végét Jászberényben vészeli át, rokonoknál. Anyám itt is születik, a háború után költözik Budapestre. A menlevelet jelentő dokumentum hiánya miatt nagyapámnak majd épp eleget kell hallgatnia nagyanyámtól: e dokumentum híján billogként viseli „belügyes” múltját a Magyar Népköztársaságban. Többször elhatároztam, felkutatom, akad-e még szemtanú, aki emlékszik Hidvégi Vilmos hőstettére. Szeretném nagyapámat sok meghurcoltatása miatt jellekésen rehabilitálni.

Prigri Tamás